

המציפה

דמי התימה לשנה בפולין 600 מ"מ,
 לרבע 150. מחיר גליון בודד 15 מ"מ.
 באוסטריה 600 כתר לשנה 150 מ"מ לרבע,
 במשכיו-סלובסיה 100 כתר לשנה 25 כ
 לרבע.
 כרומניה 100 ל"י לשנה, 25 לרבע
 מחיר מודעות 30 מ"מ בעד שורה
 סצרה או מקומה. מחיר ברכת מו"ט או
 הודעת אירוסין 100 מ"מ. האדרסה:
 Hamicpe* Kraków ul. Miodowa 22.

Kraków—Lwów dnia 13. maja 1921.

גליון י"מ.

קראקא—לבוב ה' אייה מ' קדושים תרפ"א.

ההכרות בכל עיר ועיר, שהם יעוררו את הצבור הנדרם ויקצבו את הסכומים הדרושים. על חשבוני הציונים עצמם היה לצאת ולבא לפני העם, להכנס בבתי העשירים ולדבר על לבם. לספר להם בעל פה מה שכתבו באותם הכרוזים, או היו מעוררים את העם וממננים את לבו האבן ופותחים את כיסיהם הסגור. את פניהם לא היו משיבים ריקם. חטאו מנהלי הציונים באמריקה הטא קשה מנשוא, כי בשביל פרינציפיה בורוקרטיית הפקירו את כל מה שהשגנו עד כה, הפקירו את ארצנו, את עמנו ואת עתידנו. ירד הכל למינין, ישוב ישראל עוד אלף שנה נגלותו אם לא תכשלו דעתכם. דעת הרוב, מפני דעתנו אנו, דעת המועט. כך טענו תקיפי הממון באמריקה, שבידם המפתח לפתוח שערי ארצנו לנרדחיה, שניהם פתוחה תחתיהם ואינם יכולים לצאת מאין הוצאות הנסיעה ומאין כמה לבנות את הארץ השוממה. חטאו בלי ספק עשירי עמנו ומשכיליו, שאין להם בעולמם אלא ענייניהם הפרטים ואין להם שום חפץ וצורך לפנות אל צרכי העם, שהם גם צרכיהם הם וצורך בניהם, שגם הם יבאו בהכרח לידי כך, להיות אנוסים לצאת מארצות נדחות ולעלות לארץ ישראל, ששם לא יהיו חייהם וממונם מסורים בידי שונאים ולא ישבעו כל הימים בוז וקלקל ולא יהיו עבדים לעבדים, נשעלו לנדולה על לא דבר. חטאו אלה המסתפקים במועט, האוטוים בקשיות-עורף בשיטת המרכו הרוחני ואינם משתוקקים כלל, שיתקבץ צבור יהודי גדול כאיי, אלא די להם בצבור קטן ובלבד שישתכלל המרכו הרוחני, ומתוך שיטה זו — שאפשר שהיתה צודקת לפני כבוש אי ולפני סקרימה — הם מצמצמים כל מלאכת העבודה בארץ ישראל בהקמת בתי ספר הרבה יותר מכפי הצורך, ובפרט בים תיכוניים הרבה, בבנין אוניברסיטה עברית ופולישכניקים עברי וכמה מוסדים תרבותיים, היאים למדינה בת מיצוי אוכלסים, אבל מתרשלים בבנין הארץ עצמה, עכ"פ בנין פרימיטיבי, כזה שיש לפראי אוסטרליה, ובטענה הזאת צדקו ראשי הציונים באמריקה, אלא שבכל זאת לא היה להם לפרוש מן הצבור ולדרוש מן הרוב לבטל דעתו מפני דעת המועט.

חטאו גם אחינו בארץ ישראל עצמה, שאינם רוצים לעבוד בתור שוטרי הערים, לפי — שאין משלמים הרבה כפי צרכם. צעירי היהודים והחלוצים יבחרו לחצוב הציץ בכבישים ולבקע סלעים בצורי הר הגלבוע והר תבור, לפי ששם שכר העבודה מרובה ואין עובדים אלא 8 שעות, אבל את העבודה כפולגות השוטרים, שוטרי החיים והרכוש בעיר ובשדה יניחו לערבים המסתפקים במועט ושיאינם מקפידים על מצות לא תעשה האירפית, שאסור לעבוד יותר משמונה שעות. כל זמן שהיו ציוני אמריקה משתתפים כממונם בהוצאות ועד הצירים, היה הועד הזה מוסף מכיסו לשכר שוטרים יהודים, בכדי שלא לבטוח בשוטרי הערבים, המתחברים לשוטים ולרוצחים בשעת שוד ופרעות, כמו שהורה הנסיון בימי הפגרום של אשתקד, וכאשר אך חרפו הרודים האמריקנים לשלוח כסף, מיד יצאו כל היהודים מתוך

תוכן הענינים.

ידינו לא תרפינה ד"ר מ. שמשון. הרפורמא החקלאית, יהודה כהן. — מדינה ומדינה ומקריה: בקראקא. בפולין הקטנה: לבוב. סאנוק. בפולין; כרוסיה, באוסטריה, בנוקובינה. בארץ ישראל. באמריקה — השבוע בכל העולם. — בתי הכנסת בקראקא, בימי קדם, פ. ה. וועשטיין. — עלבון, ראובן פאהן.

ידינו לא תרפינה.

למאורעות ביפו.

עתידים צירי הציונים מן הכחות השונות להאשים זה את זה בקונגרס הייב, שיקהל בחודש אב בקארלסבאד בדם הנשפך באסרו חג של פסח ביפו, כל כחה תינע לנולל את האשם על ראש חברתה וכל אחת טעמה ונמוקה עמה. ואנו מבינים היטב את חשיבות הוכחה הזו, כי שקולים שלושים חלף, שנפלו על אדמת ישראל בשלושים אלף, שנפלו על אדמת רוסיה, אע"פ שבנוגע לאכל ולמספר הוא להפך, כי דם ישראל הנשפך על אדמת נכר הוא אכזר, כי נהרנו ועצום הכאב, ואולם הנפשות הנופלות באי אינן אבודות כלל לא לעצמן ולא לנו. החללים קנו להם שם, כי שמותם יחוקו באותיות זהב בדברי ימי העליה השלישית ויש טעם למותם, כי מתו כנבדדים על שדה קטל, מתו בשעת כבוש ארצנו, כמו שהיה טעם לחייהם, כי הקדישום לאומתם, לארצם ולעתידו של עם, ואנחנו יודעים מיד מי דרוש דמם הנקי הנשפך וגם נדרשהו, ארבעתים ישלמו העפגנדים המרצחים אנשי הכצע, יבא יומם!

אך לשוא יאשימו הכחות זא"ה, כי באמת כולנו אישמים. אמנם כן, אשמים אנחנו על אחינו, על כולנו לתוסף על לבנו לאמר חטאנו! חטאו המנהלים הציונים, המתרשלים בנבית קרן היסוד ומסתפקים בדברי תוכחות כלפי העם הארזיש, הם מדמים בקוצר-ראותם, כי אחרי פרסום כרוז על-אדות קרן היסוד ב"העולם" ובשאר עתוני המפלגה ואחרי שלחם מודעות מודפסות אל כל האגודות הציוניות, להדביקן על לתלי כיהיני, מחויב כבר כל העם לדעת זאת ולהבין שכל מליהם ולמהר להביא איש איש את מעשר נכסיו ואת כל עדי ותכשיטי אשתו ובנותיו לקרן היסוד, ומעלימים הם עיניהם מן העובדה, שאין העם קורא כלל את העתונים הרשמים של הציונים ואין לאותם הצעירים נאמני המרכזים הציונים השמעה על העם ועל בעלי ההון. הרוצה להוציא ממון מידי האוחזים בו צריך לחלוק להם עכ"פ כבוד מפני הנמום, כן הוא דרך העולם, לפי שכך הוא טבע בני אדם ואפילו חשיבות הרגע ונחיצות קרן היסוד וצדקת התובעים אותו לא ישנו בזה בלום. על המנהיגים הציונים בכל מקום שהם היה מוטל ג"כ להבין חשיבות הרגע ולא לבטוח בכרוזים מעשי דפוס ובנבחרים ראשי

לאחוזותו. כבז לא נשתכחה השאלה החקלאית. אלא הועמדה על סדר היום בסיים הפולני ולא נסתלקה ממנו עד היום. בתחלה יצא חק לפי שעה. האוסר לבעל קרקעות לעשות בנחלתו כאדם העושה בשלו ולמכרה לטוב בעיניו; לתכלית זו נוסדו קומיסיות מיוחדות בתפקיד לבטל מכירות שאינן רצויות. קלומר ליהודים ולכלתי פולנים. למכירות כאלו קראו. פרצלציה פראית. הקיפון בחומרות כתנור של עכנאי; וזלתי לבנקים אחרים. שנבדקו ונמצאו כשרות ניתן הרשיון לתוך בעסקי קרקעות. ומכירותם של בנקים אלה כשרות. במובן הביאה גזרה זו לידי תקלות שונות וכניסת הפוליטיקה לגבול האקונומיה. ובמזרח נליציה אין האכרים פונים כלל לחק הזה. והם עושים מקח וממכר בשרות בלי רשיון מצד הקומיסיות. הם בחכמת יו"ן שלהם יודעים. שכיון שקנו ונתנו דמי המכירה וכתבו שפר והתאחזו בשדה ועובדים אותו. מי יוציאו מידם. כל עוד שהשדה וספר הסקנה ומזלג הובל או החרמש בידיהם?

אחיז נברא כסיים הפולני החק העיקרי הוא. הרפורמה החקלאית; עפי' החק הלוה צריך להוציא שדות טרשות בעלי האחוזות הגדולות ולמכרם לאכרים עניים או לחילים. ששבו מן המערכה. כי כן הבטיחו להם בשעה שמרצה המלחמה. ומה שהוכנסה הרי נחוץ לקיים. אמנם הוקצבו דמי פצוי לבעלי האחוזות. אבל בינתיים עלה מחיר השרות עליה מוסלנת והקונים העניים. המחויבים לשלם מחיר האחוזות להסתפק במחיר הרשמי ולמכור שדותיהם בעל כרחם. בחצי חנם. לאחרים. הדבר אינו נעים כלל ואינו מקובל על דעת האיציפים. ולפיכך מתרשלים ברפורמה זו. ואינם מוציאים אותה אל הסועל בפעם אחת בכל המדינה. היא כבר נהיתה לאבן נגף להרבה פוליטיקנים וביהוד לשר האוצר. שנתקל בה. וכמעט שירד מכסאו. אלא שבמסדר התחתון נעשה לו נסם של בני קרה. וסננו וויינפלד — מורע יעקב — מלא טקומו ונעשה כפרתו. מאחר שמחרכי הרפורמה החקלאית כבר נשקפה הבולשויות. ע"כ בושו המחוקקים במקצת ופירשו דבריהם. שרק אותן הנחלות יש להוציא קודם כל מידי כעדיהן. שהן נלושות ואינן מעובדות כראוי. וכפי שהודיעו חברי הקלוב היהודי בסיים משתמשים כבר בחק זה להציק ליהודים. וקודם כל מוציאים השרות מידי בעלים יהודים בעליה שאינם מעובדים כהוגן. תחת אשר בשכניהם הנוצרים אינם פוגעים. אם אמנם הללו אינם מגיעים במשק השרות ועבורם אפילו לקרסוליהם של היהודים.

ומה מעציבה העובדה. שחברי הקלוב היהודי בעצמם היו אנוסים להצביע בסיים בעד הרפורמה החקלאית. אע"פ שידעו. שכל רפורמה היוצאת מחוק מתנגדיהם היא תקנה על מנת לקרקל ותפקידה להיזק ליהודים. החוק כבר משמש חרב בידיהן של הקומיסיות הממונות על חלוקת הארץ. להשתמש בו נגד מעט היהודים המתפרנסים עוד בכשרות מיגיע כפם ולרחקם מעל אדמתם. ושום תועלת לא יצא ממנו להחילים היהודים. מפני שלהם — להורים — לא יתנו אף שעל אדמה אחד.

יש הרבה מומחים המתנבאים. שהרפורמה החקלאית הוא. עובר שנודר מת' ולא תראה לנצח אור עולם. קבלה היא בידם. שהחיים האקונומיים אינם זורמים ומתפתחים אלא בעמלם של אנשים פרטיים. ואינם סובלים שום אפטרופסות ומנוסולין מצד הרשות. ובאמת כבר שמעתי. שכמה פלכים מקהילים את בעלי האחוזות ומדברים על לבם. דברי כבושין. שיקציעו מאחוזותיהם איוו חלקה קטנה לחילים עניים ברצונם הטוב. בכדי לסתום פיות הסוציאליים. ויהיה הואב שבע והכבשה שלמה. ככה יררה הרפורמה ממכון שבתה ונהיתה דמין קבצנות בויה. שאינה שוה בנוק הרינו שנשפך עליה. גורלה יהיה כגורל שאר הרפורמות והנסיונות הסוציאליים. שנעשו ברוסיה ושאר המדינות ע"פ הוראת מרקס ולסל. שכל קנין הוא גנבה. כבודם במקום מונח. אבל העולם המעשי מסתולל בעקשנות יתרה בקדושת

פלוגת השוטרים. המה לא יעברו בשכר נמוך כזה. שמשלמים לשוטרים ערבים. אפילו אם כל חייהם של שמונים אלף היהודים יהיו בסכנה. אפילו גם היי עצמם יעמידו בסכנה. אבל בשכר נמוך אסור להם לעבוד. כך הוא מראה פני- האידיאליסטים שלנו. החלוצים תפארת ישראל ומחמד עיניו. הבצע קודם לחיים. קודם לעם וקודם לארץ וקודם לכל הגאולה והתקוה ושאר הדברים הטובים. שמשתעשעים בהם הבטלנים. יש לך אדם. שמסוגו חביב עליו מנופול. לפנים אמרו זאת חזיל לרבנות. להיכי תמצא. והיום אין זאת רבותא כלל. מיום שנאמרה רבותא זו עברו אלף ותיק שנות גלות עד שנעשה כל העם היהודי אנשי בצע. שממונם חביב עליהם מחייהם ועתידם. מבד האומה וצרכיה. והלכו צעירינו בארץ ישראל ויצאו בהפגנה מתוך חבלי השוטרים ומסרו את חיי בני הישוב היהודי ואת כל ישראל בידו שוטרים ערבים שהתחברו כבר אשתקד אל שוסינו ושופכי דמינו. גם השתא עשו כן. אבל יחסינו אנשי הבצע עדיין לא יעברו עבודת שוטר עד שישלמו להם כך וכך. אשרינו. ראו במי יש לנו לבטוח! וחמאו מתי מעט הפועלים באיי הששתעשעים בקומוניסמום כשעשוע ילדים. עדיין אין ארץ. אין עושיקים. אין עושר ואין רעות והם כבר נדחמים בבעלי ההון המדומים. ושעשועי הילדים האלה בינם הפועלים שמשו תואנה לצוררינו להתנפל עלינו לאמר: ראו. בלשויותיקים עליך פלשתינא! כל הציונים הם בולשויותיקים ובצעקה הזאת התנפלו על צעירים וקנים. נשים וטף להכותם הרם. וצרינו כסאריז מצדיקים אותם בפענה זו ומפרסמים בכל העולם. כי ציונים ובולשויותיקים היינו הך. כמו שעשו גם צוררינו במזרח אירפה.

על כודנו אפוא לקרוא אשמנו. אך מתי נשפוש במעשינו ונתקן דרכינו? האין עוד עת לשנות מנהגי הנלות? אך לע"ע לא נספל בחפוש חטאים. אלא עלינו לענות את צרי יהודה את המענה הנכון ואין מענה אחר אלא למהר לשלח דאיי מחנות מהנות של יהודים. עם המון גדול של יהודים ודברו הצוררים בלשון אחרת. דינו לא תרפינה.

ד"ר מ. שמשון.

הרפורמה החקלאית.

ישנם אנשים הרבה. וביחוד בין העידונים. שאינם יודעים מה מביה של בריה זו; הם מדמים בלי ספק. שהיא מין. נחש היס' או בראה עתוני. היוצא מן התהום אחת בשנה בתקופת תמוז ומתעה את העוונאים. לא אכזה. שגם אני איני בקי כיכ בצואולוגיה. רק זאת ידעתי. שהיא מן חיה. הקשורה בטבורה אל הארץ ואימתה על בעלי האחוזות. השלפונות של כל המדינות רודפים אחריה ורוצים לצודה בהרמם. למען האכילה לאכרים מחוסרי שדות ולהשביע בה רעובים לאדמת' הרישה או לנאות רשא. בשאדה החקלאית כבר מפלו קדמוני הקדמונים. וקודם מכולם משה רע"ה. שאע"פ שבעניני ממון בא לידי מסקנא. לא יהרל אביון מקרב הארץ. כבזו בעניני קרקעות רצה לגדור בעד ההתעשרות בהם וההתאחדות של שטחים גדולים ביד אחת ולפיכך אסר מכירת האדמה לצמיתות ונזה. שהשרות הנמכרים יצאו ביוכל וישובו לבעליהם.

גם בסדינתנו ינעים מנהיגי המדינה לסתור שאלה זו. וכמובן — לשוא. האוקראינים בשעתם לא התפלספו הרבה. אלא נתנו צו קצר: לבו ומשמו יליכם נגדודי והידים. ידי עשו. לא התעצלו כלל. ואלמלי ארך שלפונם במזרח נליציה עני ירחים אחרים. כי אז לא נותרה מן 'החצרינים' אפילו. פרסה' אחת. אך ממשלת האוקראינים הודות לאל הטוב לא ארכה ימים. מפני שבנתח ביתה בלא צדק. וכאשר עבר השולטן לידי הפולנים. שרבים מהם בעלי אחוזות גדולות בעצמם. ברזו הבוזים הרותנים בעככרים אל חוריהם. והחצרינים שבו איש

תכל סופרים וכו' לא היו יכולים לתאר את כל הצרות והתלאות שיסבילו כל הצריכים לנסוע לחוץ לארץ דרנל עסקיהם. על גליציה המילו מס מיוחד, מס המלחמה, שפולין הגדולה סמורה ממנו. כמו שהמילו על גליציה להחליף כתר בשבעים פניו, בעוד שבאמת הכתר שוה יותר. אחיז הוא מספר תלאות הסחרים הצריכים קרונות. איך יתעללו בהם ואיך מוציאים מידם ממון, לא יאומן כי יספור למי שאינו בקי. גם מר הורוויץ מקונן קינה כזאת ברנש מיוחד.

יועץ העיר מר היימן מכאר את טעם השיטה הזאת, כי הסיים אינו שוקד לטובת העם, אלא נמשך אחרי נדימים פולטיים בכל מעשיו, עיב אין לשאול שאריות ולטעון טענות על יסוד כללי הכלכלה. בכל ארצות המערב הוטלו כל הסחורות וסוף בא להיוקרה, גם פה כל סחורה שמותר להכניסה מחוץ, ירד מחירה, כגון קמח ובגדים ועוד. אבל סחורה שאסור להכניסה, לא רק שלא הוטלה, אלא מחירה עלה ככפלים עתה בזמן הווי, כגון צוקר, ברזל, כד וברומה.

הציר דר טה אן מכאר סבות כל המחוזות האלה. התקלה הראשית היא, שממנים פקידים יותר מדי. כל אחד מדמה שלא נבראה פולין אלא בשבילו ולא טובת המדינה לנגד עיניו. אין לדמות שרק סחרים יהודים סובלים מזה, הכל סובל וזעקות כל שדרות העם מתרבות מיום ליום. יהודים נלחצים יותר, לפי שרוב הפקידים הם ענדקים, המתנמלים להכריתנו. אין לקוות שהזעקה תועיל. אפשר שהרשעה הוא מין שנעון עובר, שלא יאריך ימים. בכלל אין לומר שהפולני משכעו הוא רע, הממשלה היתה נכונה כבר להקל קצת חוק שבינת יום א' ותיכף נקבלו אספות מאהא בגליציה והממשלה נבעתה.

האספה החליטה לקרוא תגר נגד הגבלות המסחר ונגד הכטלה המרובה ולדרוש הנחות ליהודים שובתי שבת ושיוכלו הסחרים לעבוד לבדם יותר מח' שעות.

קראקא ביישובן חשאית, שהיתה במועצת הקהלה, החלט ע"פ רשיון הממשלה, לצרף אל המועצה לפי שעה כלי בחירות 17 איש עד שתקבענה התקנות החדשות. האנשים האלה הוצאו מכל המפלגות חוץ מן הבונד. מן הציונים 5, מן המזרחים 3, מפריצ 2, מן הכלתי תלויים 4 ומשלומי אמוני 3. ביחד יהיו מעתה 47 פרנסים.

קראקא, בגונוי דויעניקי נרפס בגליון מיום ר' שבוע שעבר מאמר בשם משק שמירת הנקיות של המאניסטרטא בקאזימירוו. הוא תוכחה צודקה אמורה בגלוי לשלטון העיר ולמכתן פהרת העיר, שחם מבדילים ככונה בין החובות הקתולים ובין החובות היהודים, שבאלה האחרונים אינם מפנים לעולם את רפס החובות ואת אשפות החצרות, אינם מרביצים את האבק ואינם מטאטאים את הובל. וביחוד מבדיל שלטון העיר לרעה את המטעה כרחוב רישל שהיתה לברכה, לכבוד ולתפארת לחלק העיר התחתון ורק לפי שהיא ברובע היהודי מתרשלים הממונים בשמירתו. אין מגדירים אותו והיה למרסס עד שאין ירק נראה על פניו. כסוף עקרו גם את כל הספסלים ואלפי הענינים שמצאו פה מנוח בערב ובשבתות אחרי עמלם. אין להם עוד איסה להשען תחת השמים. — כל התלונה הזאת אמת וצדק ואין להשיב עליה אלא: מי יתן ויחדרו הדברים כלשנות נטרי קרתא ויחדלו מהתיחס אל רובע היהודים כאם הורגת בודק. אך בעתן עברי, שאין זרים וקוסים לה, נוכח להגיד גם את הצד השני של האמת, שפקידים ופועלים נצרים אין להם חשק גדול ביותר לטפל בטהרת החלצות של האוכלוסין היהודים. מפני מה אין פועלים יהודים רוצים לטפל בזה? מהנות מהנות של עניים משני המינים ומכל הגילים יסכו בכל יום כרחובות היהודים לפשוט ידים למתנת חנם, שאינן מפסיקות בזמן הזה אף לסת תרבה. ומה היה אלמלי השתכרו בני מלכים אלה לחנם היומי מנקיין רחובות היהודים? העבודה, שבאנוי שמעתי פקודי המאניסטרטא מתאננים, שלנקיין רחובות היהודים היו צריכים פועלים יהודים, אלא שמעולם לא באו עניי היהודים לבקש עבודה בטהרת

הקנין הפרטי ואינו רוצה להרפות ממנו בשום אופן ואפילו כל הרפורמות שבעולם באות ומנשבות בו אינן מזיזות אותו ממקומו.

מדינה ומדינה ומקריה.

בכראקא.

קראקא, אספה כללית חשובה היתה פה ביום א' שיז בהיכל חברת הסחרים, לקרוא תגר על לחץ הסחרים, על החוקים המעיקים המגבילים את המסחר לא צורך וללא תועלת. מר לייס פנר פתח את האספה ודבריו היו הר אנחות אלפי סחרים ככל המדינה, הסחרים. אמר הרובה, הם מעולם מנאמני הנאמנים למדינה ולממשלה, ידם פתוחה תמיד רק לתת ולישא בעול, אבל לא דרשו מאומה. כרחל הנם לפני נוזיה, נאלמו ולא פתחו פה לערער על כל העוד הנעשה להם. אבל עתה נלאו נשוא, באה העת לדבר, לשפוך שית, לצעוק מרוב כאבם, אולי ישמע קולם. שני דברים עומדים על סדר היום: דרישת מסחר הפשי, בלי כל הנבלות ושנוי זמן העבודה.

מר שלום פיצלי קרא מנלה הצרות, שעל הסחרים בזמן הזה לשאת ולסבול עיי פקידים קפדנים, שאינם בקיאים בכלכלת הארץ והם מחזיקים את מעמד הסחרים כחבל נולדים ונוכלים, שצריכים להקיים בסייגים של אלפי חומרות חדשות לבקרים ולגזור עליהם נזירות רעות כמו על שונאי המדינה. ביחוד הזכיר את המוסד להלחם ביקרות יאת מרכזי המסחר ואת המשרד להכנסת סחורות והוצאתן. המוסדים האלה, שנוצרו לתקנת העם, להקל את משא היוקר, לשמור את ערך השטר הפולני ולמנוע חמס, פועלים כאמת רק את ההפך, להרבות את היוקר, לנרום הסתרת סחורות ולחזק ידי המסנים נותני שוחד ועושים במחשך מעשיהם וממילא יאכד המרק את ערכו, בעוד שסחרים כשרים, העושים מעשיהם בגלוי ומואסים כמתן שוחד ובכצע מעשקות, לא יוכלו עמוד וירדו לשחת. הפרוססור קרויאונובסקי מימחה ראשון בעניני כלכלה, אמר, כי המוסד, להכרית את החמס הוא הוא הגורם את האמרת היוקר וזאת היא האמת, אבל אין שומע בקולו, כי הכל הולך רק אחרי בצעו ואין רוצה בתקנת המדינה. הכל סוכרים, כי המסחה הוא דבר אסור ובזוי, הלכך מפריח רק המסחר הנעלם. הרשות אסרה הכנסת סחורה ידועה, אבל הנה זה בא סוחר אהר פקה היודע סגולה טובה והוא מקבל רשיון להכניס והסחורה מתיקרה על אחת שבוע.

מר וואל אף מסכים לכל דבריו ובכיו עין, שיאספו הנאספים כסף לצרכי המתקוממים בשלויה העליונה והיא נתן תיכף אלף מרק. ד"ר שני צר מדבר על זמן העבודה, מתאר שבמדינה הלזו העשירה כיב בימים טובים יותר מכל ארצות תבל, המילו עוד על היהודים לשבות ישביתם כפולה ואם נצרף עוד את החגים הלאומיים, יוצא מזה, שהיהודים ישבתו בעל כרחם חצי ימות השנה, וכאלו הבטלה הזאת עוד אינה מספיקה, זכנו הסיים בעבודה של שמונה שעות ביום, מפני מה אסור לסחר לעבוד בעצמו יותר בלי משרתים? ואלו היו עכ"פ שמונה שעות שלמות, היינו מחרישים אבל משמונה שעות שנקצבו נשארנו רק שש שעות. כי נקצבו השעות מן 8 בבוקר עד 1 בצהרים ומן 3 עד 6 בערב, אבל באמת אין כתי המסחר נפתחים בשעה 8, אלא בשעה 10, הרובר דורש מיועצי העיר, שידרשו עכ"פ זמן עבודה מן 9 בבוקר ועד 7 בערב ושתי שעות שביתה אהאיצ.

יועץ העיר מר שנקר מוכיר את דבר הרקוויזיציות, שניתנה רשות לכל פקיד להחרים בכל עת סחורות הסחרים בשביל הצבא. מאות מיליונים ממון יהודים ירדו לשמיון, הוא מתאר את צרות הדיוויזות והפשוטרים והוויזות, אלו היו כל הימים דיו וכל יושבי

בפולין.

ווארשאה. בשבוע הזה יצאו מפה 320 הלוצים לארץ ישראל דרך ווינא וטריאסט. והו המענה הברור האחד. שאפשר לתת לצרי יהודה בא"י.

הדריק מודיע, שבקרוב יתחילו לאסוף שוב 15 מיליון דולר בשביל עניי היהודים בפולין.

הרוזווא"י מסביר שוב להעם הפולני במודעות, שהדביק בכל חוצות ווארשאה, שהחייבים במכשולים, שמצאו הפולנים בשלויה ע"י ועדת הממשלות, הם היהודים, כי פלוני ופלוני בועדה או בממשלת פלונית הנם יהודים, לכן רק בנקמה ביהודים יתקן הכל. כאשר בקשו יהודים להסיר את המודעות המעוררות קצף הנס, לא נתנום השוטרים. סקידי בית הקהל בווארשא שוכתים כולם. לפי שלא אבו ראשי הקהל להוסיף על שכרם הוספה מרובה. הם דרשו שכר של 34 אלף מרק להודש אחד לסקידי וי"ד אלף למשרת.

אשה יהודית אהת בלודו קבלה בשורה מאמריקה, כי נסלה לה בירושה הון של 65 מיליארים פולנים.

ברוסיה.

ברוסיה הדרומית מודיעים שוב ע"ד הרנות נוראות בכמה מקומות. בדוברובנא נהרגו כל היהודים. במהו בריאנסק ובז'טומיר השוד וההרג אינו פוסק. בריעסקא סלך ששרניגוב נהרגו במיתות משונות 56 נפש. קצתם נמלטו הוערה ונקפאו בקור. אין מספר למטבחות החדשים שמנמת מחולליהם הא להשימיה. להרוג ולאבר, כמצות חביבי ניקולאי. מסודוואלוטשיסק בנליציה נורשו כל הפליטים אל מעבר לגבול. לא הועילו כל התחנונים וההשתדלויות.

באוסטריה.

ווינא. לפי שהקדיש הפילוסוף היהודי הוקן יוסף פופר-לינקס את אוצר ספריו לספריה הלאומית בירושלם בקרתי את ההכס המנדב בתור סופר עברי. סופר יושב במטה ומתוך רשמי פניו ודמות דיוקנו ניכר תיכף, שיש לנו עסק עם אדם גדול ובעל מחשבות. נאוניות. ואמנם כידוע הרעיש את אירפה בשיטתו בעניני הכלכלה הסבוכים. חידה הדברי, שהאיש הזה, שנלחם כל ימיו לטיבת המין האנושי, לא זכה כעצמו לראות בטובה והיה הי חיי צער ועוני. רק שם טוב קנה לו ולפניו יכרעו בך גדולי הכמי אירפה. כאשר בא הפרופסור איינשטיין לווינא לא בקר שום אדם אלא את הפילוסוף הוקן הזה. מצוין הדברי, שלפירות חכמתו המפוארה לא התארה מעולם אפילו לאיזה תואר או משרה של כבוד והוא נקרא עד היום האדון פופר סתם, גדול מרבן שמו.

הוקן הושיט לי ימינו וצוני לשבת אל שלחנו ובכרי להפס את דעתו הזכרתו שמות העתונים העבריים, שחקר מפי על אדותם. אח"כ ענה על שאלותי: נולדתי בעיר קולין אשר בביהם, ששם היתה בימי חורפי קהלה יהודית נכבדה כת אלפים נפש. שם בקרתי את ביהם של הקהלה ולמדתי בשקידה יתירה את התנ"ך ואת מזמור תמניא אפי (קייט) ידעתי בעיפ עם תרגומו. רב העיר ר' דניאל פראנק היה מפקח על ביהם. כשנכנסתי אח"כ אל הטיכניקום בווינא פגיתי כולי לענינים כללים ולא מצאתי און לי לעסוק בספרות היהודית ומשום זה לא ערכתני את לבי לכתוב במקצוע הזה. ובכ"ז הוצאתי בשנת 1886 ספר ע"ד האנטישמיות, שהתחיל לפרוח באוסטריה. הספר נכתב ברוח פובליציסטי ולא מדעי וכלה לגמרי משוק הסופרים ויש תקוה, שיופיע מהדש בקצת שנויים. בילדותי הייתי יוצא ונכנס בביתו של הסופר היהודי ליאופולד קומפרט ולפעמים השתעשעתי בחברת הרב ד"ר לינק, שהיה מלא ונודש בספרות העברית. בימי הרצל קראתי את הוועלט' וגם עכשו אני מתענין בשאלה החית האומה.

העיר והפועלים הנצרים מתביישים לעבוד בנקוי חצרות היהודים. האין זו טענה צורקת? הראוני רבותי באיזה ספר כתוב, שמצוה או חובה ליהודים, בין עניים ובין עשירים, להספיק בהסדם לצורוינו כל כך הולכי בטל, אוכלים ואינם עושים ככל עיר ועיר, דמען יחרצו עלינו לשונם לקטרנו ולהעיר חמה עלינו! בע"ב.

בפולין ההמנה.

לבוב. בשבוע שעבר היתה פה ועידת הציונים מכל נליציה המזרחית. צהרי וכות שלושה ימים נתקבלו ההחלטות האלו (א) הועידה מקבלה ברצון את הרויח של הרלנציה הנליצית מפעולותיה בפאריו אצל ועידת השלום ומביעה לה תודה על עמלה להגנת זכויות היהודים במזרח. (ב) הועידה מתנגדה לכל הנבלת חכניסה לאי ורורשה להמציא ממון ולהרבות את מספר העולים לעזור בפועל לבנין הארץ. (ג) הועידה מביעה תודה לעוד הרלנציה הנליצית ביהודי לפי שהינן על פליטי היהודים בווינא. (ד) הועידה מביעה ראבונה על אשר עד היום לא השיבה הממשלה את הפקידים היהודים על כנס בנליציה ואת התלמידים היהודים אל בתי הספר. אעיפ שהבטיחה זאת כמה פעמים. (ה) הועידה קוראה חגר על שיטת שלטון הקהל בלבוב, שממונה מאת הממשלה שולט על הקהלה בלי בחירות. הועידה דורשת לערוך תיכף בחירות עממיות לשלטון הקהלה.

כידוע כמה תנועה פה בין הפרופסורים ותלמידיהם, לשוב לקבל יהודים אל בתי הספר התיכונים והגבוהים אחרי שאין עוד שעת חרום והחוקים נתנו ליהודים שוויוניות גמור. אספה כזאת היתה בימים האלה בטכניקום ורוב הנאספים בקשו להחליט לטובת היהודים. אך הקנאים, שהם המועט, הקימו מהומה עד שבטלה האספה והם נשארו לבדם והחליטו שלא לקבל.

מלאכות יהודית התיצבה לפני הנציב פה נלצקי לבקש ממנו חום על פליטי אוקראינה, ששרי המחוזות בנליציה מתחילים לדחותם, הנציב הבטיח, כי ישלח על זה פקודה לשרי המחוזות. חבר המלאכות ד"ר רייך, שהוא עתה ראש הציונים בנליציה, השתדל גם בשביל החברות הציוניות, ששרי המחוזות אוסרים אותן, הנציב הבטיח למלא בקשתו.

מאות פליטי היהודים האוקראינים החונים בטשורטקוב שלחו ביום 3 במאי עיי הצירים היהודים בסיים מכתב תודה וברכה לממשלה הפולנית ולעם הפולני על המחסה, שנתנו לפליטים ועל מרת הכנסת אורחים, שנהג עמם בדרכס לאמריקה.

סאנוק. הקסאון, ששרר בעירנו מפני תלאות המלחמה וההמנה, שבאה בעקבותיה, סר ונמס והחיים הלאומיים והחברתיים מתחילים לפעפע מחדש. ננשנו שוב לעבודת התחיה במרץ אמיץ וחדש. מכירת השקלים עלתה לנו במדה שלא פלדנו לה. כאלף ושלוש מאות שקלים נפוצו עד עכשו בין יהודי עירנו. בחוה"מ של פסח ערכו הצעירים הצנה יהודית, שעלתה יפה מאד. ההכנסה הנקיה היא 25000 מרק. הכסף נועד חציו להחלוצים וחציו לתשיבת ביה"ס. ביום ג' שעבר בקר אותנו עורך הנ. ד. ד"ר טיש ובאספה גדולה, שנקהלה בביה"כ הנדול באר הנואם ערך קרן היסוד ודבריו הנלהבים הכו שורש עמוק בלבבות הנאספים, וכיום אי ש"ז בקרנו הדיר ריכטר מסרמישלא ונשא מדברותיו באולם צעירי ציון לפני אספת נשים ועלמות ניכ על קרן היסוד. רוב הנאספות פרקו תיכף את תכשיטיהן נדבה לקרן היסוד. זה אות נאמן איזו התלהבות חוללה קריאתו בלבבותיהן. בערב דרש בביה"כ הנדול לפני קהל רב. בדבריו הקסים ממש את השומעים והלהיבם לקרבנות נפשיים וחמריים לקרן היסוד. נקה שיהודי עירנו 'מלאו ברנע רבת האחריות הזאת את חובתם הקדושה כלפי עם וארצם.

הרופאים היהודים באמריקה התחילו לאסוף מיליון דולר מביניהם לטובת הקולטט המדיציני בירושלם. כבר יש בידם חמשים אלף. ולפי שיש כעשרת אלפים רופאים באמריקה. איב הדבר בטוח. במועצת העם של מדינת מישיגאן בארצות הברית הציע הציר ואלש חוק לענוש כל מוציא רבות שוא על יהודים במאסר לשנה אחת ובקנס. ההצעה מכוונת כנגד צורך ישראל אורה. שעשה לו את את האנטישמיות לספורט ומוציא עליה הון של מיליונים.

בני-ירק היתה אספת-מחאה נגד לחץ הורגון באיי שאין העברים מרשים לו להרים ראש ולהרחיב את התרבות הוינינונית בין הפועלים, ובנשק מיוחד נלחמו נבורי הורגון: ריאקציה קראו לעוללי הורגון באיי. זהו אותו הנשק, שמשתמשים בו צוררי ישראל: כל דבר שאינו טוב כעניינם יקראו לו 'יהדות', למען ימאס ויתביש בו העם.

השבוע בכל העולם.

הוער למסחר חרושת שעל יד המניסטריום למסחר לווארשא החליטו. לקבוע מסחר חפשי בין פולין ורוסיה לחלופי סחורות במקומות קבועים. — בלובו נכלאו במשמר כל ראשי הממונים על המסחר של פוזנאם על המעל אשר מעלו ועל כמה מיני מרמה. שרמו את העם והמדונה. אלה הם אפטרופסי הסחרים בכל הארץ! — עקב ברית השלום בין פולין ורוסיה בטלה הממשלה הפולנית את ממשלתי אוקראינה תקת יד פטלורה. שמושבה היה עד כה בטרנוב. חברי הממשלה ההיא גורשו מן הארץ. — בפקודת קורפנטי שבו בשלייה העליונה כל הפועלים השובתים אל עבודתם אחרי השינם כל חפצם. שהארץ הפולנית היא ביד הפולנים. — כל מפלגות האשכנזים החליטו של לקבל את נזירות ממשלות הברית. באו לירי הובחה. שצדפת בין כך ובין כך רוצה לאבד את אשכנז ולקחת מידה כל אפשרות שיבה לאיתנה ולמה להתמכר עוד ברצון לעבדים? תקח צדפת כל מה ששוב בעיניה ותעלה חמה ובזה יש תקוה לפי דעתך. — אך הממשלה החדשה ומועצת המדינה קבלו בכיז את כל התנאים. — שבתת חוצב הפהם באנגליה עוד לא באה לידי גמר. רעב פריץ בקרבם והם שואפים להכנע. — בבריסל התחילו ישיבות מלאכי פולין וליאא לבקש אופן להתפשר בדבר ווילנא. — בברלין נחתמה ברית מסחר בין אשכנז ורוסיה. — המשכים והרומנים עשו ברית מדיני וצבא נגד אונגרים. — במארוקה התהוללה מלחמה בין צבא צרפת ובין התושבים שמרדו בלוחציהם הזרים. — בברצלונה הולכות ונמשכות מלחמות אזרחים בין בעלי הון ובין פועלים; כבר נפלזו כמה מאות חללים. — באמריקה התחילה שבתת מלחים של אניות המסחר חצי מיליון ספנים בטלו מעבורתם. — חיל איטליה. החונה בשלייה העליונה התנגש עם המתקוממים הפולנים ונפלזו ממנו כמה חללים ופצועים. ממשלת איטליה תובעה מפולין תשלומי נזק לבני בתיהם של הנוקים. — באיטליה ארצות הברית באמריקה ישונו להשתתף במועצות הממשלות הגדולות בכל הנוגע לתקון קלקולי המלחמה ועשית סדרים באירפה. — בתי מועצת העם בשכרים בטלו את עווש המות.

בתי הכנסת בקראקא בימי קדם.

פאת, פ. פ. וועמישטיין.

בשנות המאות הראשונות להתישבות היהודים בקראקא, ישבו עדיין, כידוע, בתוך מרכז העיר. לא נפרדים מיושביה הנוצרים ולא מיוחדים במושב מוקף חומות הנישו, אלא בין בני העמים השונים

עורך הדין והחכם התלמודי דירנסן נאלדשטיין יליד פרמישלא מרציה פעמים בשבוע בשפת עבר עיד המשפט העברי עיף התלמוד. מקצוע אקטואלי בזמן הזה. מספר השומעים מצומצם. אבל רובם תלמידי האוניברסיטה וסתם חכמים מובהקים.

נפטר פה הרב החכם ר' משה קראמער, שהיה רב העדה. רב ודרשן במוכן הישן והובב הציונות. בן שבעים שנה היה. את פרמי חייו של האיש המצויין הזה אכתוב במכתבי הבא. פבינ.

בבוקובינה.

משרנוביץ. ביום ג' שבוע שעבר נפטר פה פתאום זקן ושבע ימים השיץ המפואר ר' שמעון שחטה, שהצטיץ בקולו האדיר ונענים זמירתו כאחד החזנים המהוללים בכל העולם, הוא חבר גם ספר גדל הערך, שבו אסף את זמרות ביהי' מנדולי החזנים והוציאו לאור ועשה רושם גדול בעולם השציים. אע"פ שהיה משמש פה בביהיני לנאורים הצטיץ כל ימיו ביראת שמים אמיתית, ביראת הכבוד לקדשי ביהי' ומי שוכה לשמוע פעם תפלתו האדירה והבוקעת רקיעים וההודרת אל חדרי הנפש לא נמח זכרו מלבנו לעולם. עד יומו האחרון לא רפה קולו ולא גם ליחו והיה כארו בלבנון ונדמה היה שהגבור הזה יחיה מאתים שנה.

בארץ ישראל.

ביפו התחדש השוד ביום ג' שבוע שעבר. גם על המושבות חדרה, רחובות ופתח תקוה אשר בשפלה התנפלו ערבים מוסתים, אך היהודים עמדו על נפשם והפילו חללים במכיהם. גם הצבא עמד לימינם. בשכם ובתל-כרם היו לערבים אספות הפגנה נגד היהודים ספינת מלחמה אנגלית הניעה אל נמל יפו וצבא מזוין יצא, או שקמה העיר. הספינות המוליכות עולי גולה לאיי נתעכבו בנמלים שונים בחצי הדרך. נמנו כבר 40 חלל ומאתים פצועים ומהם רבים אנושים. משק הקרן הקימת נושא ונתן עתה באיי עיד קניות-קרקעות ברילב אצל ירושלם מים שלושת אלפי דונם. מתחת להר הכרמל ארבעת אלפי דונם וששים דונם אצל באר שבע.

הנציב הראשי הבטיח את ועד הצירים, כי האשמים במקרי יפו יענשו בכל חומר הדין, וכבר נערכה צנוורה קשה לעתונים ולטלגרמות הנשלחות לחו"ל, כי הערבים הריצו טלגרמות כוזבות לצרפת עיד השוד. עד כה נקברו 32 חללים יהודים.

באמריקה.

כל הצבור היהודי באמריקה קם כאיש אחד, לקרוא חג נגד הק נעילת הדלת בפני גולים, שנתקבל בבית מועצת העם. אע"פ שהוא מוציא מן הכלל את אלה הנדרפים באירפה בגלל דתם ואלה שכבר דרו באחת מארצות אמריקה וגם כהנים ורבנים ואומנים ומורים ועוד. בכל ערי ארצות הברית מתקבצים היהודים כנעריהם ובוקניהם. לצעוק חמס על מדת סדום, שרבה בארץ החרות עקב המלחמה והם שולחים מחאות אל הסינאט ובקשה נחוזה, לשנות את החוק ולהמתיקו, שרא יכרית פליטה לנדרחים ואוכרי עצות, שאמריקה היא תקתם האחת בחיים. החוק החדש נתן רשות להכנס רק לשלושה אחוזים ממאה זרים מכל לאום, שנמצאו בארצות הברית בשנת 1910. ולפי שאין היהודים נתשבים ללאום, מצרפים אותם ללאום. שישבו בתוכו בארצותם. למשל לרוסים, לפילינים לרומנים ולפי שרוסים ורומנים נמצאו באמריקה מתי מעמ, הלא שדושה ממאה הם באין. לפיכך דורשים היהודים, שיכירום ללאום מיוחד ותחת שדושה יכנסו עשרה ממאה. גם כל ההסתדרות וההברות היהודית שלהן מחאות ודרישות כאלו. — הצעת חוק כזה כקנדה נדחתה לע"ע. עיף שמועה אחרונה הפכים כבר גם הסינאט לחוק הנבלת המהגרים. למדינת פולין נקצבו 35 אלף נפש בשנה הזאת.

די לנו לדוגמה שתי העובדות ההיסטוריות האלה: 1) בשנת 1407 נהרגו ונשרפו יהודים רבים ברחוב סט. אנא אנשים וסוף וקנים עם נערים באשמת כומר ראשי שהעליף עליהם בדרשתו הפומבית בבית הכנסה סט. בארברא את עלילת הדם וכספס והונם היו לבה ובתייהם עלו על המוקד ורק מי שהמיר מהם את דתו את נפשו ואת רכושו הציג. 2) בשנת 1464, חמש שנים קודם לתמורת בתי הכנסה, נעשו פרעות גוראות ברחוב סט. אנא ושלישים יהודים נספו שם חללים לפני שורדיהם ורוצחיהם 10. ולפיכך אנחנו רואים הרבה יהודים מוכרים כאותו הרחוב את בתייהם בימים ההם, בימי המחצית הראשונה לשנות המאה ה-15 ולמשל כנען בנו של הקצין לעוועק מקראקא וחוכר המלח בערי וועליטשקה ובוכניה בשנת 1368) בשנת 1412 11) ושמואל בשנת 1417 ויצחק בשנת 1434 ויצחק (כנו של כנען הנ"ל) ואברהם ניגר (חוכר המלח בערי וועליטשקה ובוכניה בשנות 1421—1434) ואברהם בן יעקב ושכנא בשנת 1436 12) ומיכאל ניגר בשנת 1451 13). והה מפני שהעתיקו היהודים בזמן ההוא את שכונותיהם ואת עסקיהם — בגלל הפרעות והשערוריות, הבנות וההרגות — מרחוב סט. אנא לרחובות אחרים ועל הרוב לרחוב שפינלר (ששם קנתה העדה בית לתפלה בחלופין הנ"ל בשנת 1469). שנקרא ניג רחוב היהודים כמו הרחוב סט. אנא לפניו. על כי קבעו שם את מושבותם ברוב מנין הרוב בנין. בתעודה העתיקה של ארכיב האוניברסיטה (מספר 6068) נמצא כתוב, כי דבר החלופין של בתי הכנסה בביתם של הכמרים האחים דלונש נמר ונעשה ברצונם הטוב של ראשי העדה בקראקא והם: משה יעקב, נחום, אברהם מסנדיץ ויעקב נול, בני שום אונם והכרח כלל מצד הממשלה (כמו שהיו נוהגים לכתוב בספרי הערכאות שלהם), ואולם ממילא מובן, כי החלופין נעשו לא בריצון, אלא בכפייה. כפייה קימו וקבלו עליהם

ישראל כקרב הארץ, נתנה העדה בקראקא להאוניברסיטה כאז מס סבוע בכל שנה, שנקרא קוזובאלע (Kozubalec) והאוניברסיטה השגיחה על התלמידים שלא ישובו ולא יתגודדו כשכונות היהודים ולא יסבבו להם שום רעה. המס קוזובאלע (שהוראתו סדיו נמש, לפדות את עצמם מתגרת ידי התלמידים, מורעי פרעות בישראל היה כתרים בפני הפורעניות כשתי מאות שנה ויותר עד שנת 1774. בהשתדלות האנשים החשובים מכני הקהלה והם: הירש טשובניצקי, (נשיא העדה), פייבל אברמוביטש, שמואל רפאלוביטש, נתן טרושניק (שהיה נשיא העדה), סנחם הנזכר הנאמן, לוי ישעיוביטש (ראש בית החולים), סנחם טרקוביטש, ישראל מנשה (מנהיג וקצין), לוי חתן רוסא ויצחק יוזוביטש כוסל באותה שנה עליו הקשה של המס קוזובאלע, שהכביר את אכפו הרבה שנים על העדה בקראקא (וועטשטיין, קרטוניות ספנסאות ישנים ע' 54 הערה 1). היהודים שהלכו כסה לתלמידי האוניברסיטה על שמורות ועל משכנות, היו לפעמים ג"כ למנן ולמסחה לכני עם טפני כל בלבד. רדיפה צרה מצד התלמידים אותם הסלויים רבית, שהיה להם עסקים והתודעות עם התלמידים היו יהודים שלהם, השתדלנים ומליצי יושד אצלם. הם לוו את אחיהם על דרכי מסעם לשוקים וירידים והגיבו שם עליהם, שלא תאונה להם שום רעה ע"י התלמידים. לתת כסף בגשף לתלמידי האוניברסיטה הורשה ליהודים עוד בימי המאה ה-15, בימי ממלכת קזימיר הנדיק ולקחת מהם גרוך (גרושן) אחד מכל מדק מדי חדש בחדשו ולמטרה זו נתמנה מלוח יהודי אחד ובשנות המאה ה-15 והי"ז גם שנים ושלישה מלויים יהודים (וועטשטיין, שם ע' 10 הערה 2). 10) וועטשטיין, שם (לקורות היהודים בפולין וביחוד בקראקא) ע' 22 וע' 26.

11) בשנת 1412 נתנה אשה יהודית שמה שרה אלמנת שמערל בן שמואל בסתנה את שני בתייה שעמדו ברחוב סט. אנא לשני בניה המומרים ובשנת 1442 היה שם בית ג"כ למוטר וכאלה וכאלה נזכרו עוד כמה מומרים מאותו הזמן וכל זה, כנראה, מחמת הפרעות והרדיפות שארעו בימים ההם. 12) יצחק ושמואל מכרו את בתייהם להאוניברסיטה. 13) שם ע' 26, ביתו של ר' אברהם ניגר, חוכר המלח בערי וועליטשקה ובוכניה עמד ברחוב גארנצארסקא שאצל הרחוב סט. אנא.

בני פולין, אשכנז ביהם ועוד והיינו ברחובות סט. אנא 1). סט. יאנא, גארנצארסקא 2) ושפינלר 3) והיו להם שם בתים ונכסים, הן, ועושר קרקעות וחצרות ועסקים שונים, כבירי הערך רובי התועלת המביאים דבוש עצים וכסף תועפות לבעליהם. כגון יציקת מטבעות וחכירת מלח, מס ופכס ועיני סרסרות, קבלנות, שלחנות ושטרות בהיכלי מלכים ושירות גמיקים וביחוד עסקי מלוח על משכנות ועל אקוויקות. על חלקות אדמה ועל נחלות שדה וכרם 4). אז היו להם שלשה בתי-כנסה במבור העיר, שנים ברחוב סט. אנא בית כנסת ישן ובית כנסת חדש, ואחד ברחוב גארנצארסקא 5). ששטף הזמן המרובה נרסס כולם ואין להם עכשו שום רושם וזכר, שם ושארית לא ברחובות ההם ולא בקפרי העדה העתיקים. כבר בשנת 1469 אנו רואים — עם תעודות ישנות והשובות של כתבי הארכיב בקראקא — אותם שני בתי-הכנסה הראשונים הולכים הלוך וכלים ויורדים לפמיון. באותה שנה כבר בעולם אדוניים רים ונוצרים וכמרים באו מקרשם ויאהו בהם לצרכיהם ולשמושיהם הם, שמושי דירה ומחסונים. ביום 20 יאנואר של השנה הנוכחית — כך נמצא כתוב באותן התעודות — נתנוראשי הקהלה בקראקא בחלופין את בתי הכנסה שלהם, בתי כנסת ישן ובית כנסת חדשה (ביחד עם בתי החולים והקברות של העדה). שנמצאו ברחוב סט. אנא, להכמרים הנדולים האחים יאן דלונש הוקן 6) ויאן דלונש הצעיר במחיר בית לתפלה וחלקות אדמה. שנמצאו ברחוב שפינלר 7). וכפי הנראה נעשתה התמורה בעל כרחו של הקהלה.

משנת 1401. מעת שנעתקה האוניברסיטה פה מעיר קזימירו (הסמוכה גראה לקראקא והמלך קזימיר הנרול יעד אותה קזימירו בשנת 1364) לקראקא לרחוב סט. אנא לרחוב היהודים ע"י המלך וולדיסלב גילן 8). לא ידעו וישביו בני עמנו שלום. תלמידי האוניברסיטה, שעברו ושבו דרך הרחוב, הפריעו את מנוחתם ויתנסלו עליהם לעתים קרובות, והיהודים בהלכדם במצודה רעה מצאו את עצמם מוכרחים לאותו החלוף. גם בית הכנסה הקתליית שנבנה באותו הרחוב ומן מועט קודם לכנין האוניברסיטה והיינו בשנות המאה הי"ד ועומד בקרבתה ממול פניה ונקרא בשם סט. אנא (ועל שמו של אותו בית הכנסה נקרא אחיכ אותו הרחוב, רחוב היהודים כשם סט. אנא) לא נתן מרגוע ליהודים, שדרו או שבאו במגע עם אחיהם שם, ושניהם הא והא נודמנו ונרמו להם, הראשון במישובת, השילר נילאף, והאחרון בשנאתם וקנאתם של הכמרים והסתת האספסוף הפרוע לשמצה, הרבה בלכולים, רדיפות וצרות, והרחוב היה מאו מקום מוכן לפורענות 9).

- 1) הרחוב סט. אנא היה מושכם הראשון ושכונתם העיקרית של היהודים בקראקא בבואם הנה ובהתישבם פה ונקרא עד סוף שנות המאה הי"ד, רחוב היהודים."
- 2) הרחוב גארנצארסקא נקרא אח"כ בשנות המאה ה-15 בשם גולענביא."
- 3) רחוב שפינלר הוא זה שנקרא היום טומאשא.
- 4) וועטשטיין, לקורות היהודים בפולין וביחוד בקראקא ע' 28—24, 16—9.
- 5) שם ע' 25.
- 6) יאן דלונש הזקן הוא ההיסטוריון הפולני, שנא היהודים, שנודע בספרו קורות עם פולין.
- 7) וועטשטיין, שם ע' 25.

8) היהודי יוסמן מכר בשנת 1393 את ביתו ברחוב סט. אנא ועל טקומו הוקמה האוניברסיטה. המלך וולדיסלב גילן, שאשר וסים את כתב המכירה (המונה בארכיב העיר מספר 5587) מזכיר את היהודי יוסמן בשם "עבדנו הנאמן" (וועטשטיין, שם ע' 16 הערה 2).

9) בכדי לעצור בעד פרעות התלמידים, בכלל, הן תלמידי בתי מדרש גבוהים והן תלמידי בתי ספר תיכוניים ונמוכים, שפרעו כל גבול וכל מקום בשנות המאה ה-15 והי"ז לרגלי הישויים, מסיתיהם ומדיחיהם, שהתפשטו אז בפולין ועמהם גם רבות שוא ועליקות שפר על כל

ראה נא ראה, כלום מה חסר לו... העירה האשה דרך תרעומת בהעיסה עיניה עליו, הוא עמד רגע כנתפס בדבר זהים. גופו הרם והכחוש, כאלו נע מפני רוח, פניו החוריים-הנאצלים כאלו נודעו קצת, אסו הענווה למחצה גשם בכבודו רוח, מצתו הלבן והרחב נתכוון והאריך מעניות, זקנו השחחרר-לבנבן כמו רעה, ועיניו המלאות-השחורות נדנדו עפעף. אולם מיד נזרין להגנה: כלום מה חסר לו... אין אשה מרגישה בתענוג רוחני לעולם... וכי להנאת נופי ייקתי בתלבשתי היום? וכי דרכי בכך? אלא — ושוב אין אשה יכולה להרגיש זאת — מאחר שנתכבדתי בעיר זרה, לי לבא כאורח חשוב אל בית אחד מקציני הבירה והכמיה ולהשתעשע אהו בדברי תורה וחכמה, צריך להשגיח בכבוד הבריות... לא דבר קטן הוא — להיות קרוא לקצין שכזה, לא כל יהודי מגליציה זוכה לכך... הלא ידוע יחסי יהודי המערב, ובפרט מן הספרות הנכירות, אל היהודי הפולני... ואם כן מחויב אדם להשתדל לכל יתנוון ונמצא כבודו וכבוד בני ארצו מהולל...!

האשה לא יכלה להסכים לדבריו. גופה הרחב בקש לו משען, בשבתה על הכסא המתנודד מכבד לחצה, פניה הסגוללים נתעוהו ונתארכו קצת כמו שטועם מרורים, ועיניה-האספר הדלוחות נתוו ניצוצים כמתוך ערמת הדשן. כלום מה חסר לו? — היא מתאוננת — תענוג רוחני הוא מכקש... כשאשתו עמלה ירוד ועלה על המדרנות מעל הקומה הרביעית ובחורה, כשפינה רצה כרחובות ורגליה בצקות להשיג לחם ותפוחי-אדמה... כשפינה דואגת לצרכי הבית, הרי בעלה החשוב מכקש לו תענוג רוחני...!

פינה... — מתרכך קולו כבעל חוב לפני נושיו — אנא... וכי לא עמדתי על ירך כל הימים... וכי בשעה שאת היית עסוקה בהכנת מזונות במטבח, לא נכנסתי בשיחה עם האורחים ומשכתים בחבלי אהבה למען יסורו תמיד אל בית אכסניתנו? כל אחד בשלו... ותמיד היה אך זה שכרי האחד: להתיהד לשעות בחדרי הקטן ולהנות בספרי... ותמיד נתאוותי להפגש עם החכמים שבמקומות החרוקים והנאורים, בכרבי הבירות, להנות מחכמתם... ועתה עיניך רעה בתענוגי זה? והלא תביני עד כמה יש כבוד גדול בדבר — להיות קרוא אל אחד החכמים הקצינים ביננו... עד כמה הנני — אנכי היהודי הפולני! — זכאי וזכאי בעיני אנשי-הרעה והחכמה להוקירני... (סוף יבוא).

דרנדי ארוסו של מר ישראל מנחם בייגעל אח מרת שרה קאולער מרהאטין מברכים במזל ובעתיד מאושר רעיו משה קליין, שמעון קלרר ואריה זנר מבוברקא.

בשם כל החברים נברך את רענו מר גח מיללער לארזו עם מרת שרה קרמרמן בעתיד מאושר.

נכאי חתים יעקב פרגל ורוד האלפרן — בלובאמשוב.

מעומק לבי אביע ברכת מזל לחברי מר אלטר פרגל תאומים הרב הצעיר דיק סקאווינא לארוסו עם מרת בלהה טווערסקי בקראסנא. אברהם נאדרשטינגר — ראדומישל וויעלקיע.

בהשגה אל הקוראים.

אם לא יגיע גליון אחד אל בעליו נוזה יקרה עכשו לצערנו בלי אשמתנו. יואר הקורא להודיענו תיכף: גליון מספר פלוני חסר לי ואבמש לשלחו שנית ונשלח לארתר. אבר אין להגזים בכעס ובפזי ולפבול על המשק היהודי שאין אנו משלחים כלום, כי אנו משלחים כל גליון לכר החותמים בלי הפסקה ואם יגזימו לא נדע מה לשלח. מויל המצפה.

את הגאולה (מרחוב הפרעות) ואת התמורה (לרחוב שפיגלר). כרי לשנות בשני מקום את שני מולם, ובקרבם היה הדבר כמדקרות הרב וכבר לשמע המאורע של מסירת בתי הכנסה, בתי מקדש מעט, בידי נכיים וכמרים מרגיש כל יהודי נאמן לעמו ולקדשי מכמניו כדקירת אומל בגופו, כאבדן אחת סגולותיו לעיניו. ולא ארכו השנים וגם ברהוב שפיגלר, ברחוב היהודים השני לא הונח להם מרודסיהם ומנדיהם וכלה גרוש גורשו היהודים בשנת 1494 מכל רחובות העיר ובלכתם אז בגולה הלך שם לאבדון גם בית הכנסת השלישי.

ראובן פאהן.

עלבון.

חיים פריגר נשל את המברשת והעבירה בכונה מיוחדת על בגדו העליון לנקותו מן האבק. אוהב הוא לדייק תמיד בנקיון, ומכל שכן היום בהכונה ללכת אל בית הקצין ביילינגה, אחד מבני העליה אשר בוינה. אף בזקנו המגדל עשה סדר מעט, להעלים גדולו השבעי למיזם שהחל צמח לא דק בו, אלא משום כבוד הקצין, אשר נתכבד להיות קרוא אליו — משמש בו עתה קצת.

החדר, אשר די בו פריגר, לא הצטיין בסדרו ונקיוו. הרהיטים כאלו נודמנו סה דרך עראי וכפו אותם על כרחם לחיים משותפים. מטה אחת — בלה מוטות ברזל חלוד, ושנית — עם סדק רחב למעלה מראשותיה — של עץ שנמשמש צבעו. שדחן חנר, שרגלו הרביעית נשענת על כפיים עץ וכסויו סדקים סדקים, וסביב לו אי-אולה כסאות, האחד שונה מרעהו ומוסלג ממנו בזקנה ובחולשה. מתחת להרהיטים רצפת-קרשים רעועה, שהעש כרסם הלך המרוכה ונקב בהם נקבים המשמשים מרבץ לשפשים, וממעל — תקרה משוחה בשושר, שמעורסל כלו בצלעב של אבק הרוכץ עליו.

מעבר לדלת, המשמשת מעבר בין החדר והמטבח, נשמע קולה של אשה: עד מתי אתה מעלה שם אבק?

עוד מעט... עוד מעט... התנצל פריגר בחסוה. המברשת השמיעה קול גרד, שהתערב עם קול גקוש צלחות וכפות המשוטפות במים מעבר לדלת.

עוד מעט... וכי המעפץ דף אלמלי בחנת לדעת עד כמה קשה עלי הנקיו... ואולם אין זה דרכך מעולם, התרעמה האשה שוב בעסקה בשטוף הכלים.

ידע חיים פריגר את מרת נפש אשתו, וישתוק. לפי דעתו סבה אחת מלידה תולדות שונות ומתנגדות. הן הגלות קללה היא לעצמה, יסורי הגולה... עדיין הוא מרגישם ככל רמיח אבריו. עדיין כמו נצב לעיניו אותו המסע האחרון של מסלת-הברזל, אשר הגיע אליו ברגעים האחרונים, בנוסו מעירו המבוקעה מהיל האויב. בסכנת הנפש ממש הצליח אז לעלות על-הרכבת. הוי נסיעה שכונו... ועדיין הוא זוכר את בואו לוינה. עודו מרגיש את עליבותו, בכתתו רגליו בחוצות הבירה מרחוב לרחוב ומבית לבית, למצא מעון. לפליטים [אין משכירים... היתה התשובה של כל שוער ושוער, כמה עלבון... וכמה צער! עד שעלה בידו להטות לב אחר השוערים, להשכיר לו דירה זו שבקומה הרביעית, אשר אחרים מאסוה לדור בה... יסורי הגלות... כאמור סבה אחת מלידה תולדות מתנגדות. הוא קבל עליו את גור-הדין ואדרבא נשמתו מקבלת הנאה, במצאו סה מקום לעיין כל הימים בספרים מספרים שונים, אשר לא ראם מעולם ונמצאים סה בכיבדותיקאות... והיא, אשתו, רק אלה סיה מלא כל הימים, רק טענות ותביעות, רק תלונות ומרורות...

לאחר רגעים נכנסה האשה החדרה, את ידיה, אשר שלחופיות עוד תלויות עליהן כזכרון לבריאותו בשרן מקדם, ננבה בסיוורה המטונף קצת.

בית מסחר הספרים של

L. Fortgang, Kraków Krakowska 33.

ספרי הוצאת שמיבל.

מ.ק.	מחיר	שם הספר	מחבר
600	200	התקופה, עורך ע"ד פרישמן, ספר ד', ה', ז', ח', ט', כל ספר	מקצט, ירחון, ע"ד ברקוביץ בנירורה 15 ספרים
90	150	שיירי אנקריאון, תרגום שאול משרניחובסקי	איסיגניה בטורים
130	80	פואמות דרמטיות, פושקין, שמעונוביץ	הנסיכה בהרי הרץ
200	180	נבורים ועבודת נבורים, קרליץ, אינהורן	כאש ובחרב, חלק א'
150	70	ממעמקים, וילך, פרישמן	מניפה של לידי וינדרמיר, ויכר, טבוב
80	100	חשיבותה של רצינות, מיחה	חשיבותה של רצינות, מיחה
110	70	האהיות, וסרמן, שולם אש, מ. שפירא	האהיות, וסרמן
170	120	אינבורג, קרמן, דוד צמח, הפטמן	רבי שלמה נניד, אינבורג
500	500	שכול וכשלקן, ספור, חיי אדם: ילדות, נערות, בחרות	שכול וכשלקן, ספור, חיי אדם: ילדות, נערות, בחרות
190	110	אירידיון, קרשינסקי, בן-אברם	אירידיון, קרשינסקי
110	110	מדחמה ושלום, חלק א', טודסמוי, שריווש	מדחמה ושלום, חלק א', טודסמוי
110	110	חלק ב', חלק ג', שרש אהיות, דרמה, ציחוב, בן-אברם	חלק ב', חלק ג', שרש אהיות, דרמה, ציחוב
150	160	י"ן כריסטוף רומן רולן, ה. ייבין, חוון החשבי, הקדושים, סמפוניה	י"ן כריסטוף רומן רולן, ה. ייבין, חוון החשבי, הקדושים, סמפוניה

ובער המשלוח 5/0

קטלוגים אינם נשלחים לפי שעה.

נמצא למכירה

המלון הפולני-עברי

מאת י. נוסבוים ול. דררה.

מחירו 150 מרק מנורך

למו"ס ולטורים רכש הגו

Wyd. J. Nussbaum, Kraków, Miodowa 19.

בפולין הקונגרסיית המכירה הראשית אצל M. I. FREID

WARSAWA, ul. Rymarska 16.

אין פארלאג דאס ביכעל צו באקומען:

הפורא הקטן העבר. קינדער-זשורנאל, שוין ערשיגען

נר. 1-12. איינצעלנומער 15 מ.ק. 40 (פון וו. מעצנער)

מיך קונטי העבר. מעשה-לאך מיט נקודות און 9 בילדער 35

יהוס. ערציילונג (פון נ. מיפעלעוו) 20

צווישען נאכט און טאג (פון מ. ערליך) 25

פאָלקסטימליך לידער (פון מ. געבירטיג) 15

פאָרשאַ 5 סרצ. פֿון פריי. רעקאָמאָנדרט 3 מ.ק.

Adres wyd.: S. Monderer, Kraków XXII, Kalwaryjska 14

—Konto czekowe P.K.O. Nr. 142.674—

השבת אבדה.

מי שאבדו לו 2 זוגות תפילין במסדה אוסמריק — סאנוק יפנה אל Fradel England Sanok.

סוכנות "המצפה" באוסטריה היא בבית

Jos. Perlberger II. Rembrandtstr. 39 Wien.

סוכנות "המצפה" בטשכובוקיה היא

Dr. R. Färber MORAWSKA OSTRAWA

Chelický 7.

העמיקאליען גראס-פערקויף.

קאדאמאניום מאַנטאן-וואַכס קארנאָבער-וואַכס, נומי-אראביקום, נינראָזין, וואַססער-פאָרליך און פֿעטט-פאָרליך, וואַמטליכע אנלין-פֿאַרבן, פֿיר שטאַף-פֿאַרבונג אין אללען פֿאַרבן, בלוי-האַרץ-עקסטראַקט אולטראַמאָרין, וואַזעלין, וואַגענפֿעטטען אין בלעכדאָזען, שוואַרצעמער שוואַמבערוואַכס, טינטע, בלעכדאָזען א. ג. נ. עמפֿעלהט די פֿראַטאָקאָליערטע פֿירמא

CHIEL TEITELBAUM

FABRYKA WYROBÓW CHEMICZNYCH,

I IMPORT ARTYKUŁÓW CHEM.

DIETŁOWSKA 49 w KRAKOWIE.

בשדש שפות.

בעברית, פולנית וגרמנית יוכל כל אחד לבוא לידי שלמות גמורה בעזרת מכתבי ההוראה הידועים. 32 כתבים לשפה העברית, 32 פולנית, 10 מכתבים לגרמנית, מהירם שר עשרה מכתבים — 220 מרקאות, של קומפלט בן 32 מכתבים — 615 מ.

השפה, ספר למוד שפת עבר לבוגרים בתרגום המלים היהודית, פולנית וגרמנית, מחירו 110 מ.

לחוש רש"י 15 מ. להוסף 5 אחוזים דמי משדוח לכל הזמנה.

להזמין בכל בתי מסחר הספרים או ע"י.

S. WALKOWSKI Kraków, Miodowa 22.